

Binnenlandse Oecumene

**Generale Synode
LWK 14-03
April 2014**

Inhoud

1	Oecumene als roeping	5
1.1	Aanleiding en inleiding	5
2	De Raad van Kerken in Nederland	7
2.1	Werkwijze	7
2.2	Betrokkenheid van de Protestantse Kerk in Nederland	8
3	Nederlands Christelijk Forum	9
3.1	Werkwijze	9
3.2	Betrokkenheid van de Protestantse Kerk in Nederland	10
4	Nationale synode / protestants forum	12
4.1	Werkwijze	12
4.2	Betrokkenheid van de Protestantse Kerk in Nederland	12
5	Dialogo met de Pinkster- en evangeliekerken	14
6	Dialogo met de Rooms-Katholieke Kerk	15
7	Synodale Commissie Contact Molukse en Nederlandse Kerken	16
8	Relatie met migrantenkerken	17
8.1	Situatieschets	17
8.2	Beleid van de Protestantse Kerk in Nederland	18
8.3	Mogelijkheden van samenwerking	18
8.4	Perspectief	18
9	GKIN	20
9.1	Beleid van de Protestantse Kerk in Nederland	20
10	PERKI	21
10.1	Beleid van de Protestantse Kerk in Nederland	21
11	Plaatselijke oecumene	22

1	Hoofdstukop (Alt-1)	5
1.1	Kop (Alt-2)	5

1 Oecumene als roeping

Voortgangsrapportage over de binnenlandse oecumene

1.1 Aanleiding en inleiding

In de aprilvergadering van de generale synode in 2008 is de oecumenenota *Meegaan in de beweging van de Heilige Geest* aanvaard als basis voor het oecumenische beleid van de kerk voor de komende jaren. Sindsdien heeft een aantal ontwikkelingen plaats gevonden, die de aanleiding voor de voorliggende notitie vormt. Zo heeft de generale synode in november 2011 de visienota 'De hartslag van het leven' aanvaard. In die nota is gesteld, dat de Protestantse Kerk in Nederland kerk wil zijn met andere kerken. Daarbij wordt opgemerkt dat dit in het bijzonder geldt voor kerken van het protestantse erf. 'We zijn van mening dat tussen deze kerken geen reden tot voortzetting van kerkscheiding is'.

Ook wordt uitgesproken, dat de Protestantse Kerk er voor kiest om de dialoog met de Rooms-Katholieke Kerk voort te zetten, evenals de dialoog met de Verenigde Pinkster- en Evangeliekerken.

De Oosterse kerken worden daarbij gezien als een belangrijke spiegel voor ons: zij herinneren ons aan het geloof in de drie-ene God.

De visienota benadrukt, dat het niet gaat om de Protestantse Kerk, maar om de Kerk, landelijk en wereldwijd. Daarmee laat de visienota duidelijk zien waar –voor wat de oecumene betreft– het hart van de Protestantse Kerk in Nederland ligt. Mutatis mutandis geldt voor de betrokkenheid bij de binnenlandse oecumene –die in deze notitie aan de orde is– dat die in zekere zin ook een afspiegeling is van datgene wat wereldwijd op oecumenisch gebeurt.

De betrokkenheid van de Protestantse Kerk bij de oecumene is dan ook geen uitvloeisel van bepaalde beleidskeuzes, maar uitdrukking van het wezen van de kerk. Artikel XVI van de Kerkorde formuleert het in artikel 1. als volgt:

Als gestalte van de ene heilige apostolische en katholieke of algemene christelijke Kerk, is de kerk geroepen om de eenheid, de gemeenschap en de samenwerking met andere kerken van Jezus Christus te zoeken en te bevorderen.

De kerk neemt deel aan en stimuleert de oecumenische arbeid in Nederland en in de wereld.

Zij zoekt en onderhoudt nauwere betrekkingen met kerken waarmee zij door bijzondere banden van belijdenis of van geschiedenis verbonden is.

Zij zoekt vereniging met de kerken waarmee eenheid of verwantschap bestaat in geloof en kerkorde.

De roeping van de kerk in oecumenisch perspectief wordt dus volgens de kerkorde op drieërlei wijze gestalte gegeven:

- a. de deelname aan oecumenische gremia, nationaal en internationaal.
- b. het opbouwen en onderhouden van relaties met verwante kerken – te denken valt hier aan het gesprek dat is begonnen met de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerk en de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland.
- c. de samenwerking met 'zusterkerken' - te denken valt hier aan de kerken waarmee de Protestantse Kerk overeenkomstig ord. 14 een associatieovereenkomst is aangegaan.

Fundamenteel voor al deze activiteiten is het in de kerkorde verwoorde besef, dat de kerk één, heilig en katholiek is. Dit gegeven dat tevens roeping is en opgave, is voor de Protestantse Kerk in Nederland het perspectief van waaruit de inzet op het veld van de oecumene gestalte krijgt.

De roeping van de kerk voor wat betreft de oecumene krijgt ook gestalte door middel van het lidmaatschap van of de betrokkenheid bij een aantal oecumenische organisaties. Hieronder passeren die gremia één voor één de revue. Beschreven wordt op welke wijze de Protestantse Kerk in Nederland betrokken is en welke beleidskeuzes aan de orde zijn.

2 De Raad van Kerken in Nederland

De Raad in zijn huidige vorm werd in 1968 opgericht. Voorzitter is drs. H.J. van Hout, algemeen secretaris is ds. K. van der Kamp. Het secretariaat is gevestigd aan de Kon. Wilhelminalaan 5, 3818 HN Amersfoort. Vanuit een christelijke inspiratie bevordert de Raad van Kerken:

- 1) de oecumenische dialoog, waarbij het zowel gaat om de dialoog tussen de lidkerken onderling, alswel van de lidkerken met kerken en geloofsgemeenschappen die geen lid van de Raad zijn;
- 2) de gezamenlijke dienst van de kerken aan de samenleving, waarbij het erom gaat een bijdrage te leveren aan het welzijn van mensen in de samenleving vanuit een specifiek christelijke benadering. Binnen deze beleidslijn is er ook aandacht voor de ontmoeting met mensen van andere religies.

Naast de Protestantse Kerk in Nederland zijn de volgende kerken lid van de Raad:

- Rooms-Katholieke Kerk in Nederland
- Oud-Katholieke Kerk van Nederland
- Algemene Doopsgezinde Sociëteit
- Remonstrantse Broederschap
- Evangelische Broedergemeente in Nederland
- Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)
- Syrisch-Orthodoxe Kerk in Nederland
- Leger des Heils
- Anglicaanse Kerk in Nederland
- Molukse Evangelische Kerk
- Koptisch Orthodoxe Kerk
- Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland
- Orthodoxe Kerk in Nederland

Daarnaast zijn er een aantal geassocieerde leden:

- Basisbeweging van Kritische Groepen en Gemeenten in Nederland
- Kerkgenootschap der Zevende-dags Adventisten
- Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB

2.1 Werkwijze

Voor de verschillende terreinen van het werk van de Raad bestaan er beraadgroepen. De Raad kent er momenteel drie:

Geloven en kerkelijke gemeenschap
Beraadgroep Interreligieuze Ontmoeting
Samenlevingsvragen

Iedere lidkerk kan deelnemen in de beraadgroepen. Deze groepen adviseren de Raad gevraagd of ongevraagd over kerkelijke en maatschappelijke ontwikkelingen met het oog op de bijdragen die de Raad van Kerken daaraan zou kunnen leveren.

Naast de beraadgroepen, die een min of meer permanent karakter hebben, zijn er projectgroepen. Projectgroepen kunnen in het leven worden geroepen voor meer projectmatig opgezette activiteiten. Zo kent de Raad momenteel de volgende projectgroepen:

De Arme kant van Nederland/EVA

Kerk en Milieu

Vluchtelingen

Week van gebed voor de eenheid van de christenen

De Eerste Dag

Vieren

Het moderamen van de Raad van Kerken komt 10 maal per jaar bijeen, de plenaire Raad vergadert acht keer per jaar.

2.2 Betrokkenheid van de Protestantse Kerk in Nederland

Voor de Protestantse Kerk in Nederland is de Raad van Kerken steeds hét landelijke oecumenische platform geweest. De Raad kent een grote breedte aan lidkerken met o.a. de Rooms-Katholieke Kerk en een aantal orthodoxe kerken. De Raad van Kerken is van belang voor het zichtbaar maken van de oecumene in ons land. Een belangrijke dimensie daarbij is de theologische zoektocht naar zichtbare eenheid. Die zoektocht komt onder andere tot uitdrukking in de gesprekken zoals die binnen de Raad van Kerken zijn gevoerd over de wederzijdse erkenning van doop, avondmaal en ambt.

In dit kader is op 29 mei 2013 door elf kerken¹ een verklaring ondertekend over de doop. De kerken erkennen daarbij de doop die in een andere kerk is bediend. Inmiddels is binnen de Raad bezinning begonnen over de beleving van het sacrament van de eucharistie / het avondmaal.

Behalve deze belangrijke theologische dimensie, is de Raad van Kerken voor de Protestantse Kerk ook een belangrijk platform voor overleg en actie richting de overheid (samenlevingsvragen, vluchtelingenvraagstuk). Soms is de Raad in dit soort gevallen de spreekbuis van de aangesloten kerken. De Raad is voor alle aangesloten kerken bovendien een belangrijk overlegorgaan bij zaken die de kerken gezamenlijk raken, zoals bijv. de betrokkenheid bij christenen en kerken in conflictsituaties.

De Protestantse Kerk blijft het werk van de Raad van Kerken de komende jaren ondersteunen. Wel is het van belang dat er binnen de Raad op korte termijn een proces van bezinning op gang wordt gebracht over de vraag hoe het werk van de Raad in de toekomst gestalte kan krijgen. De door de lidkerken ter beschikking gestelde financiële middelen worden steeds schaarser. Daarbij komt, dat de financiering van de Raad momenteel voor het grootste deel wordt opgebracht door de Protestantse Kerk. Is het denkbaar dat het werk van de Raad zodanig wordt georganiseerd, dat dit gedaan kan worden met minimale inzet van vrijgestelde krachten? Valt te denken aan een opzet waarbij de uitvoering van het werk vooral gedaan wordt door vrijwilligers? Welke werkwijze is in de gegeven en toekomstige omstandigheden het meest effectief? Voor de volgende beleidsplan periode (de huidige eindigt in 2016), zal hier duidelijkheid over moeten zijn.

¹ De Anglicaanse Kerk, de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, de Evangelische Broedergemeente, de Molukse Evangelische Kerk, de Oud-Katholieke Kerk, de Protestantse Kerk in Nederland, de Remonstrantse Broederschap, de Rooms-Katholieke Kerk en de Syrisch-Orthodoxe Kerk, de Algemene Doopsgezinde Sociëteit en de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten.

3 Nederlands Christelijk Forum

Naar analogie van het Global Christian Forum is ook een Nederlands Christelijk Forum van start gegaan.

Het Global Christian Forum is op initiatief van Konrad Raiser, de toenmalige secretaris-generaal van de Wereldraad van Kerken tot stand gekomen. Raiser wilde een platform, los van bestaande structuren. Daarmee wilde hij vooral ook die kerken en groepen van kerken bij de oecumene betrekken, die tot dan toe in de "mainline" oecumenische wereld afwezig waren. Bovendien wilde hij dat dit platform een onafhankelijke ruimte zou creëren voor het zgn. geloofsgesprek. Niet het overleg in de context van de oecumene kwam zo centraal te staan, maar het delen van de persoonlijke geloofsgeschiedenis door de deelnemers.

Het gaat hierbij dus om een ander aspect van de oecumene. Zo richt het Global Christian Forum zich op de vergroting en verdieping van de relatie tussen de deelnemers onderling en niet zo zeer op theologisch debat dat gevoerd wordt met het oog op het vaststellen van gezamenlijke documenten.

De beweging, die in 2000 langzaam op gang kwam, is sterk gegroeid: niet alleen in aantallen deelnemers, maar ook wat betreft soortgelijke initiatieven op regionaal en nationaal niveau. Het Nederlands Christelijk Forum is daar een voorbeeld van. Het initiatief voor de oprichting van het forum werd geboren n.a.v. de tweede internationale bijeenkomst van het Global Christian Forum dat van 4-7 oktober 2011 gehouden werd in Manado, Indonesië. Vanuit Nederland waren daar aanwezig: dr. Arjan Plaisier, mgr. Joris Vercammen (Oud-Katholiek), ds. Rhoinde Doth (SKIN), drs. Anmar Hayali (SKIN) en ds. Peter Sleetbos (VPE).

De bijeenkomst in Manado wekte het verlangen om ook in Nederland een open ruimte te creëren waar christenen uit een zeer breed scala van kerken en interkerkelijke organisaties met elkaar hun geloof kunnen delen, in openheid voor wat de Geest van God te zeggen heeft.

3.1 Werkwijze

In 2013 vond een eerste retraite plaats in Helvoirt met 50 deelnemers. Deze deelnemers waren afkomstig uit een breed scala van kerken: o.a. Rooms-Katholiek, Orthodox, Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt, Protestantse Kerk in Nederland, migrantenkerken en Pinkster- en evangeliekerken. In 2014 staat een volgende retraite gepland, waarbij wordt uitgegaan van 100 deelnemers. Getracht wordt om een nog grotere verscheidenheid van deelnemers te bereiken.

De werkwijze is die van het voeren van het geloofsgesprek. Daarbij gaat het erom, elkaar ondanks de soms grote verschillen, te leren respecteren. Van de deelnemers wordt verwacht dat ze open zijn voor datgene wat de Geest van God te zeggen heeft. Het is zeker niet de bedoeling om verschillen uit de weg te gaan. Het geloofsgesprek is een nieuwe en andere manier om verschillen bespreekbaar te maken. Het gaat er bij het geloofsgesprek ook om, op het spoor te komen van de gemeenschappelijke uitdagingen waar kerken en christenen zich in de huidige tijd voor geplaatst weten. Het is de bedoeling dat de gesprekken ook leiden tot een gedeeld inzicht in de gezamenlijke verantwoordelijkheid die we als kerken en geloofsgemeenschappen hebben voor de voortgang van het christelijk geloof in Nederland. In die zin beogen ook de geloofsgesprekken zoals die in het kader van het Nederlands Christelijk Forum worden gevoerd, de eenheid van de kerk.

Naast de geloofsgesprekken zijn er tijdens een retraite liturgische momenten van vesper en gebed, en is er ruimte voor het uitwisselen van visies.

Deelnemers zijn niet aanwezig namens de afzonderlijke kerken, maar vanuit de verschillende kerken.

Er wordt naar gestreefd dat de samenstelling zoveel mogelijk fifty-fifty is: de helft van de deelnemers komt uit de 'traditionele' kerken, de helft uit de Pinkster- en Evangeliekerken en de migrantenkerken.

3.2 Betrokkenheid van de Protestantse Kerk in Nederland

De Protestantse Kerk in Nederland behoort tot de initiatiefnemers voor oprichting van het Nederlands Christelijk Forum. De overweging daarbij is dat de sterk veranderde situatie van kerken en christenen in Nederland vraagt om een nieuwe benadering van de oecumene. Hiermee doelen we niet alleen op de veranderde samenstelling van het christendom in Nederland (ook hier wordt een sterkere inbreng van Pentecostale-, evangeliekerken en migrantenkerken zichtbaar). Het gaat ook om het optrekken met kerken en groepen van kerken die zich in de traditionele gestalte van de oecumene (Raad en raden van Kerken, Wereldraad) niet goed thuis voelen. Zij bewegen zich traditioneel gezien moeilijker in een klimaat van theologisch debat dan in dat van het delen van de persoonlijke geloofservaring. Daarmee brengen ze overigens een element in, dat ook van groot belang is voor de meer 'gevestigde' kerken. Een ander, niet onbelangrijk argument in dit verband is, dat ook de groeiende groep migrantenkerken zich makkelijker laten betrekken bij deze gestalte van de oecumene.

In de Wereldraad van Kerken wordt sinds 1948 diepgaand gediscussieerd over elementen van het christelijk geloof als doop en avondmaal. Zo hoopt men tot een gezamenlijke verklaring te komen over de christelijke geloofsleer. De evangelische, onafhankelijke kerken en pinksterkerken echter wilden zich niet binden aan de Wereldraad van Kerken, en stonden daarmee ook buiten deze oecumenische gesprekken.

Omdat de Wereldraad ook deze groepen en kerken bij de oecumene wilde betrekken, nam ze in 1998 het initiatief voor een Global Christian Forum, een nieuwe vorm van oecumene, waar zij wel aan mee zouden willen doen: een beweging, en geen organisatie met bureaucratische structuren, waar deelname belangrijker is dan formeel lidmaatschap, en waar geloofsverhalen meer invloed hebben dan verklaringen van eenheid. Het Global Christian Forum is inmiddels uitgegroeid tot een brede beweging van kerken en christelijke groepen, waaraan ook vertegenwoordigers meedoen van de Rooms-Katholieke Kerk, de Orthodoxe Kerken, en de World Evangelical Alliance. Het is daarom niet verwonderlijk dat velen zich afvragen of het Global Christian Forum de Wereldraad van Kerken niet zou kunnen vervangen...

Tijdens in Geneve op 11 september 2013 kozen de vertegenwoordigers van het Global Christian Forum en de Wereldraad voor een andere insteek. Ze concludeerden dat Wereldraad en Forum elkaar aanvullen en versterken: waar het Global Christian Forum naar verbreding van de oecumene zoekt, richt de Wereldraad zich met name op de verdieping van de oecumene. Daarom moet het Global Christian Forum ruimte houden voor vrije verkenningen, terwijl de Wereldraad zich inzet voor het beraad tussen kerken over lastige vragen rondom bijvoorbeeld doop, avondmaal en ambt, met als doel de verschillende christelijke tradities dichter bij elkaar te brengen. Bovendien heeft de Wereldraad de taak om kerken in moeilijke omstandigheden te ondersteunen, en om de kerken te vertegenwoordigen in internationale debatten bijvoorbeeld over de samenwerking tussen moslims en christenen.

Deze complementaire rol van beide organisaties is neergelegd in een zogenaamd Memorandum of Understanding.

Overigens is het Nederlands Christelijk Forum niet bedoeld als alternatief voor de Raad van Kerken. Het Nederlands Christelijk Forum heeft -o.a. vanwege de betrokkenheid van Pinkster- en evangeliekerken- niet alleen een andere samenstelling, maar ook zoals hierboven is uiteengezet, een andere agenda.

Wel valt te verwachten dat het Nederlands Christelijk Forum een vernieuwende impuls zal geven aan de bezinning zoals die binnen de Raad van Kerken plaatsvindt. Redelijkerwijs ligt het voor de

hand dat de geloofsgesprekken zoals die gestalte krijgen binnen het Nederlands Christelijk Forum zullen leiden tot verdieping van de contacten tussen de 'leiders' van de kerken.

Het is niet de bedoeling dat het Nederlands Christelijk Forum uitgroeit tot een nieuwe institutie. Het gaat meer om de beweging dan om het institutionele. Geen enkele beweging kan echter zonder een vorm van organisatie. Er zal bijvoorbeeld een (minimale) begroting moeten zijn. Het Nederlands Christelijk Forum zal echter niet werken met vrijgestelde krachten. De kosten van de retraites worden zoveel mogelijk gedekt uit de bijdrage van de deelnemers.

Bestuurlijk gezien is er momenteel een structuur van stuurgroep en adviesgroep. Bekeken wordt nog of dit een effectieve manier is van bestuurlijke vormgeving voor het Forum. Criterium is of de beoogde beweging plaatsheeft.

De samenstelling van de stuurgroep is als volgt:

Wilkin van de Kamp (Wij kiezen voor Eenheid)
Rhoïnde Mijns-Doth (Samen Kerk in Nederland)
Arjan Plaisier (Protestantse Kerk in Nederland)
Peter Sleetbos (Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten)
Joris Vercammen (Oud-Katholieke Kerk van Nederland)

De samenstelling van de adviesgroep:

Gerrit de Fijter (Nationale Synode)
Anmar Hayali (Samen Kerk in Nederland)
Klaas van der Kamp (Raad van Kerken)
Jan Wessels (Evangelische Alliantie)

4 Nationale synode / protestants forum

Het initiatief voor de beweging Nationale synode / protestants forum werd in 2008 mede vanuit de Protestantse Kerk in Nederland gelanceerd. De initiatiefnemers beoogden om de kerken die voortgekomen zijn uit de Reformatie in ons land bijeen te brengen. Er werd een stuurgroep in het leven geroepen met daarin vertegenwoordigers vanuit verschillende (protestantse) kerken. In 2010 en in 2013 werd door de stuurgroep een nationale tweedaagse bijeenkomst georganiseerd in Dordrecht.

Het uiteindelijke doel is om in 2018-19, 400 jaar na de Nationale Synode in Dordrecht, een bijeenkomst te organiseren waarbij de aanwezige kerken daadwerkelijk stappen zetten richting kerkelijke eenheid. Op welke manier en hoe dit tot stand zou moeten komen, is onderwerp van nadere bezinning.

Wel is duidelijk dat het initiatief tot allerlei ontwikkelingen geleid heeft op het erf van de zogenoemde orthodoxe gereformeerde kerken. Hoewel ook vanuit de Remonstrantse Broederschap in de beweging wordt geparticipeerd, lijkt het er vooral op, dat hier een oecumenische beweging is ontstaan van gereformeerde belijders.

Ruim 650 christenen uit meer dan 35 kerkgenootschappen deden mee aan de tweede nationale synode op 25 en 26 oktober 2013. afgelopen weekeinde in Dordrecht.

Na de samenkomsten in Dordrecht werd duidelijk dat de mensen vanuit verschillende kerken met elkaar willen doorgaan in gesprekken.

"Hoe ver kan je gaan in het streven naar eenheid", was een vraag, die telkensterug kwam.

Het ND stelde na afloop vast: "Bevindelijke en gewone gereformeerden gingen er in gesprek met evangelisch-charismatische migrantenchristenen en vrijzinnig-remonstranten. Het gesprek ging vooral over (persoonlijk) geloof en kerk, en wat daarin bindt en scheidt." (Bron: Kerknieuws.nl)

4.1 Werkwijze

De Nationale Synode richt zich met name op die protestantse kerken, die vanwege hun geschiedenis verbonden zijn met de Nationale Synode van Dordrecht in 1618/1619. Voor een aantal van die kerken is de beweging van groot belang. De Nationale Synode wil vooral ook een beweging zijn vanuit het 'grondvlak'. In dat kader wil de stuurgroep het geloofsgesprek tussen de leden van verschillende kerken op plaatselijk niveau, stimuleren. Daartoe is een web applicatie ontwikkeld, die als belangrijk gereedschap kan dienen voor mensen die een geloofsgesprek in hun woonplaats willen organiseren.

Nu het Nederlands Christelijk Forum een feit is, zal de Nationale synode / protestants forum 'instromen' als afzonderlijke kamer in het Nederlands Christelijk Forum. De achtergrond hiervan is, dat het oecumenisch landschap in ons land gebaat is bij een zekere stroomlijning en bij gezamenlijkheid. Bovendien is een dergelijke be-

weging destijds ook gemaakt door het toenmalige 'Wij kiezen voor Eenheid'. Die beweging kwam voort uit de kring van Pinkster- en Evangeliekerken en heeft met name in die kringen een sterke impuls gegeven aan de beweging tot eenheid. Zij zijn nu onderdeel van het Nederlands Christelijk Forum.

Dit 'instromen' heeft als eerste resultaat, dat het Nederlands Christelijk Forum de door de Nationale Synode ontwikkelde web applicatie zal gaan inzetten voor het organiseren van het plaatselijk geloofsgesprek. De stuurgroep Nationale Synode heeft toegezegd om bij het opzetten van die plaatselijke gesprekken mee te doen.

4.2 Betrokkenheid van de Protestantse Kerk in Nederland

De Protestantse Kerk ziet de Nationale Synode als een beweging, die – in overeenstemming met de ondertitel 'protestants forum' - zich vooral richt op protestantse christenen.

In de praktijk gaat het om die kerken die hun geschiedenis herleiden tot de Reformatie, zoals deze zich met name in Nederland heeft voorgedaan. In dat kader is 2018 een belangrijk richtjaar.

Van de stuurgroep Nationale Synode wordt verwacht, dat die een faciliterende en ondersteunende rol zal spelen bij het gesprek tussen kerken op het erf van de Reformatie om in 2018 te komen tot een belangrijke stap van deze kerken naar elkaar. De Protestantse Kerk zal daar van harte bij betrokken zijn. Vanwege dit belang, heeft vanuit het moderamen een vertegenwoordiger zitting in de stuurgroep Nationale synode.

Dit laat onverlet dat de Protestantse Kerk ook een eigen verantwoordelijkheid heeft in de richting van de kerken die betrokken zijn bij de Nationale Synode. Die verantwoordelijkheid bestaat –in de woorden van de visienota- uit ‘een wederzijds zoeken en erkennen van wat ons bindt in het ene lichaam van Christus dat niet verdeeld kan zijn’.

In dat kader is een begin gemaakt met gesprekken tussen vertegenwoordigers van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Voortgezette Gereformeerde Kerken in Nederland.

De gescheidenheid van de genoemde kerken is niet langer te handhaven. In de woorden van de visienota: ‘Eén ding is duidelijk: kerkelijke verdeeldheid heeft de geloofwaardigheid van het evangelie al te zeer aangetast. We hebben de tijd niet meer daar nog langer mee door te gaan’.

Zowel het initiatief van de Nationale Synode als het laatst genoemde initiatief richten zich op kerken die gedurende lange tijd in een zekere afzondering van andere kerken hun weg gingen. Secularisatie en ontkerkelijking hebben ons laten zien dat we elkaar in toenemende mate nodig hebben.

5 Dialoog met de Pinkster- en evangeliekerken

In april 1906 begint aan de Azusa Street te Los Angeles onder leiding van William J. Seymour een opwekking die drie jaar zou duren en tienduizenden gelovigen over de hele wereld zou inspireren om meer van Gods Geest te verwachten. Tijdens 10 dagen van vasten ontvangen een aantal leden van een gebedskring de Heilige Geest en spreken in tongen. Er is grote blijdschap en er gebeuren wonderlijke dingen. De kleine gebedskring breidt snel uit. In een zwarte woonwijk wordt een vervallen houten gebouw gehuurd. Planken op kisten bieden plaats aan 100 mensen. Twee houten schoenenkisten afgedekt met een laken vormen de preekstoel. Vanaf 14 april worden hier, in de Azusa Street, samenkomsten gehouden. Het is het begin van de Pinksterbeweging. Het (groeïend) aantal mensen dat bij de Pinksterbeweging betrokken is, wordt geschat op 150 tot 400 miljoen.

In september 2008 werd begonnen met de genoemde dialoog. Inmiddels zijn de ge-

sprekken in een afrondende fase beland. De gesprekken dragen bij aan een beter verstaan van elkaar en worden gevoerd in een sfeer van wederzijdse openheid en vertrouwen. Over de gevoerde dialoog zal afzonderlijk aan moderamen en generale synode worden gerapporteerd. De gesprekken in een verrassende sfeer van openheid en vertrouwen zijn gevoerd. Verschilpunten werden niet uit de weg gegaan, maar juist gezocht. In alle gevallen leidden die niet alleen tot wederzijds inzicht en begrip, ze waren in meerder opzichten verrijkend. De dialoog zal in de vorm waarin die nu wordt gevoerd, in 2014 worden afgerond. Er zal dan ook bekeken worden of er gezocht moet worden naar andere vormen van ontmoeting.

6 Dialoog met de Rooms-Katholieke Kerk

In de visienota is het voornemen uitgesproken om de dialoog met de Rooms-Katholieke Kerk te hervatten. Die visie komt voort uit het besef dat de oecumenische inzet niet volledig is, wanneer daarbij voorbij gegaan wordt aan de Romana. De kerkorde herinnert de Protestantse Kerk in Nederland aan, dat zij gestalte is van de ene heilige apostolische en katholieke of algemene christelijke Kerk. Zij is er toe geroepen om – zoveel als in haar vermogen ligt – te werken aan herstel van de ongedeelde kerk. Een kerk die verdeeld is, is immers een anomalie. Hoe het programma van de dialoog met de Rooms-Katholieke Kerk gevoerd moet worden, dient in nauw overleg met die kerk geformuleerd te worden. Duidelijk is wel, dat ook op de agenda van deze dialoog de gezamenlijke missionaire roeping van de kerk dient te staan.

De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland vormt één kerkprovincie. Aan het hoofd daarvan staat altijd de aartsbisschop van het aartsbisdom Utrecht. Hij is niet automatisch ook voorzitter van de Bisschoppenconferentie; die kiezen de bisschoppen zelf. In 2011 kozen de Nederlandse bisschoppen mgr. Eijk, aartsbisschop van Utrecht, tot voorzitter van de Conferentie, als opvolger van mgr. Van Luyn, tot dan bisschop van Rotterdam. De Nederlandse kerkprovincie bestaat uit zeven bisdommen: Utrecht, Haarlem, Amsterdam, 's Herogenbosch, Roermond, Breda, Groningen-Leeuwarden en Rotterdam. De Nederlandse Bisschoppenconferentie bestaat momenteel uit zeven bisschoppen en vijf hulpbisschoppen.

Referent voor de oecumene is Mgr. Hans van den Hende, bisschop van Rotterdam.

7 Synodale Commissie Contact Molukse en Nederlandse Kerken

De Commissie Contact Molukse en Nederlandse kerken, waarin de Nederlands Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Molukse Evangelische Kerk (GIM) en de Noodgemeente van de Molukse Protestantse Kerk in Nederland (NGPMB) waren vertegenwoordigd, werd in 1979, vlak na de gijzelingen, opgericht. Een van de speerpunten van het werk van de commissie was het organiseren van samenwerking tussen Molukse en Nederlandse kerken op plaatselijk niveau. Op landelijk niveau kwamen verschillende gemeenschappelijke verklaringen tot stand tussen de deelnemende kerken.

In 2001 vond een gezamenlijke vergadering plaats van de kleine synode en de moderamina van GIM en NGPMB, in een zgn. 'pentasynode'. In deze vergadering werd besloten om de genoemde contactcommissie op te vormen tot een synodale commissie, bestaande uit afgevaardigden vanuit de (brede) moderamina. Ook werd besloten om een keer in de vier jaar een gezamenlijke synodevergadering te organiseren.

De synodale commissie is vanaf haar oprichting nog een aantal malen bijeen gekomen. Door allerlei oorzaken is er m.b.t. deze bijzondere gestalte van de oecumene vanaf 2004 weinig

De Molukse kerkgenootschappen hebben in hun contacten met Nederlandse kerken altijd sterk de nadruk gelegd op het eigen karakter van de Molukse kerk. Met de geschiedenis in het achterhoofd werd vaak afhoudend gereageerd op toenaderingspogingen van Nederlandse kerken. De Nederlandse kerken werden vaak verweten te weinig te hebben gedaan ten behoeve van het lot van de Molukkers in Nederland. De Commissie Contact Molukse en Nederlandse kerken, waarin de Nederlands Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland, de GIM en de NGPMB waren vertegenwoordigd, werd in 1979, vlak na de gijzelingen, opgericht om de contacten tussen Molukse en Nederlandse kerken aan te halen. Anders dan in het verleden, werd aanvaard dat voor Molukse kerken politiek een integraal onderdeel van het Molukse vraagstuk was hetgeen tot uiting kwam in de Drentse Verklaring van 1988 waarin de Nederlandse kerken erkenden dat de politieke idealen van de Molukse gemeenschap gerespecteerd en geaccepteerd dienden te worden. De Nederlandse kerken beloofden tevens om zich in te spannen om een dialoog tussen de Molukse kerken in Nederland en de Molukse kerk in Ambon tot stand te brengen. In 1995 werden er contacten gelegd met de Indonesische Gemeenschap van Kerken. Die contacten leidden uiteindelijk tot een herstel van de relatie tussen de Molukse kerken in Nederland en de Molukse Protestantse Kerk op de Molukken (GPM).

activiteit geweest.

Het moderamen neemt zich voor om in deze beleidsperiode na te gaan op welke wijze de relatie met de Molukse kerken (opnieuw) gestalte kan krijgen.

8 Relatie met migrantenkerken

8.1 Situatieschets

Vanaf eind jaren zeventig van de vorige eeuw, hebben zich in Nederland naar schatting tussen de 800.000 en 1.000.000 christenen gevestigd die afkomstig zijn uit andere culturen. Zij zijn georganiseerd in talloze kerken en geloofsgemeenschappen. Deze voor ons land nieuwe, veelkleurige gestalte van het christelijk geloof is een verrijking voor de christelijke kerk en een verrassend teken van de ongekende wegen die Gods Geest in deze wereld gaat.

Op landelijk niveau onderhoudt de Protestantse Kerk de relatie met de migrantenkerken door middel van reguliere gesprekken tussen het moderamen en de vereniging van migrantenkerken SKIN (Samen Kerk in Nederland). Het is goed daarbij te bedenken dat SKIN slechts een fractie van de migrantenkerken in Nederland vertegenwoordigt.

Naast de landelijke vereniging SKIN bestaat sinds 2007 bovendien de stichting SKIN-Rotterdam.

Bij het landelijke SKIN en SKIN Rotterdam gaat het om zelforganisaties van migrantenkerken.

Het is goed te weten, dat er daarnaast een aantal grootstedelijke initiatieven is vanuit de Protestantse Kerk waarin werk ten behoeve van migrantenkerken wordt gedaan. Zo wordt in Den Haag veel van het werk m.b.t. migrantenkerken uitgevoerd door STEK (Stichting voor Stad en Kerk) dat een eigen Steunpunt Migrantkerken heeft. In Amsterdam is door de diaconie van de Protestantse gemeente destijds begonnen met het "kerkhuis", dat bedoeld was als steunpunt voor migrantenkerken. Inmiddels richt men zich voornamelijk op individuele migranten via het "wereldhuis". Zo worden er worden bijv. taalcurssussen gegeven aan ongedocumenteerden door ongedocumenteerden. Er zijn buddy's die migranten begeleiden in hun asielpcedure, etc.

In een aantal van de grote steden is er gericht aandacht voor de migrantenkerken. In de middelgrote steden en de plaatsen buiten de Randstad is dat meestal niet het geval. Het is daarom ook lastig om een goed beeld te krijgen van de situatie buiten de Randstad.

De veelheid en verscheidenheid aan organisaties en activiteiten maakt al duidelijk dat het om een uitgebreid en complex werkveld gaat dat zich bovendien lastig in kaart laat brengen. Aan de ene kant heeft dit te maken met de ongelijktijdigheid: er zijn kerken en groepen die in Nederland al vanaf de jaren vijftig aanwezig zijn, terwijl er aan de andere kant nog steeds kerkvorming plaatsvindt.

De term "migrantkerken" lijkt bovendien steeds minder geschikt als aanduiding voor de kerken waarvan de leden afkomstig zijn uit andere culturen. Bovendien zien de leden van deze kerken zich niet primair als migrant, maar als christen. Dat de term migrantkerken wringt, wordt in toenemende mate door die kerken zelf ervaren. Onder het etiket "migrantkerken" vallen kerken uit sterk verschillende kerkfamilies: zowel de Syrisch Orthodoxe Kerk (naar eigen zeggen de oudste christelijke kerk) als bijvoorbeeld Glorious Chapel International.

De term 'migrantkerken' suggereert bovendien een eenheid die er niet is. Onder de term vallen zowel 'traditionele' protestantse kerken als kerken die in de Pinkstertraditie staan. Daarbij dienen

In 1992 ontstond een platform van niet-inheemse kerken door de initiatieven van Molukse, Indonesische en Surinaamse kerken. Dit groeide in de loop der jaren. Samen Kerk In Nederland (SKIN), opgericht in 1997, is een onafhankelijke landelijke vereniging van christelijke migrantkerken en – geloofsgemeenschappen in Nederland. Op dit moment zijn 74 migrantkerken en –geloofsgemeenschappen lid met een achterban van 65.000 leden.

Schattingen van het totaal aantal migrantenchristenen in Nederland lopen uiteen van 700.000 (Sociaal Cultureel Planbureau) tot 1.000.000 (SKIN).

we dan te bedenken dat ook de indelingen zoals die in onze context worden gehanteerd, niet altijd adequaat zijn.

8.2 Beleid van de Protestantse Kerk in Nederland

De Protestantse Kerk spreekt in de visienota 'Hartslag van het leven' uit, dat ze kerk wil zijn samen met andere kerken. Dat geldt ook – en in het bijzonder – voor de migrantenkerken. De visienota stelt: 'Deze christenen beleven hun geloof ook in hun dagelijks leven en stellen ons de vraag of wij ons niet erg hebben aangepast aan de gewoonten van een geseculariseerde cultuur'.

De visienota onderkent daarbij dat het niet altijd makkelijk is om tot contact en samenwerking te komen met migrantenkerken. Redenen daarvoor liggen in de verschillen van geloofsbeleving, het verschil in cultuur en de andere manier waarop dingen georganiseerd worden, etc. Daarbij komt nog, dat veel protestantse gemeenten druk bezig zijn met overleven. Anderzijds hebben veel migrantenkerken hun tijd en energie hard nodig voor het opbouwen van de eigen gemeente/kerk en de sociale problematiek van hun leden. Bovendien mag niet vergeten worden dat veel van de kerken nauwelijks beschikken over vrijgestelde voorgangers.

Tenslotte wordt nogal eens vergeten, dat samenwerken met migrantenkerken niet kan zonder dat eerst geïnvesteerd is een basis van vertrouwen. Dit vraagt veel tijd en trouwe aandacht.

Hoewel het soms niet eenvoudig is om te komen tot contacten met migrantenkerken, wordt nog te weinig wordt beseft, dat hier allerlei ongebruikte kansen liggen. Veel migrantenkerken zijn op een vernieuwende manier bezig met diaconaat (al is binnen veel –zo niet de meeste– migrantenkerken de term als zodanig onbekend). Bovendien zijn migrantenkerken veelal aanwezig in wijken waar de 'traditionele' kerk verdwenen is.

De laatste jaren is een aantal onderzoeken verschenen waarin veel inzicht wordt geboden in de (onbekende) maatschappelijk-sociale inzet van de migrantenkerken.² Daarbij moet overigens niet over het hoofd worden gezien, dat migrantenkerken ook veel tijd besteden aan allerlei vormen van missionair werk.³

8.3 Mogelijkheden van samenwerking

Behalve de gebruikelijke manieren van samenwerking (gezamenlijke activiteiten op het terrein van eredienst, diaconaat en missionair werk) kunnen op het terrein van het ontwikkelen van relaties met migrantenkerken ook programma's worden opgezet die (tot op heden) meestal beperkt blijven tot de relatie met kerken overzee:

- Intercultureel Bijbellezen
- 'Puberuil': uitwisseling van individuele- en groepen jongeren
- Activiteiten zoals die georganiseerd worden in het kader van Togetthere.

De beleidskeuzes met betrekking tot de relatie met migrantenkerken zijn neergelegd in de beleidsnotitie van KiO, 'Hart voor Elkaar'.

8.4 Perspectief

In toenemende mate ontwikkelen migrantenkerken zich in de context van de Nederlandse cultuur en samenleving. Als een van de grotere zusterkerken, heeft de Protestantse Kerk in Nederland een zekere verantwoordelijkheid met betrekking tot migrantenkerken. Die verantwoordelijkheid wordt o.a. genomen in de medefinanciering van de vereniging SKIN en in de gesprekken die jaar-

² Het meest recente is: *Naar een hoger plan, De vrijwillige inzet van internationale en migrantenkerken in Den Haag*, Verwey-Jonker Instituut, maart 2013. Zie ook: *Gratis en Waardevol*, een onderzoek van Stichting Oikos uit 2006 en *Tel je zegeningen, Het maatschappelijk rendement van christelijke kerken in Rotterdam en hun bijdrage aan sociale cohesie*, NIM Nijmegen/ RU Nijmegen, 2008.

³ In het onderzoek van Oikos wordt deze inzet voor de migrantenkerken in Den Haag alleen al, berekend op 18000 uur per jaar.

lijks gevoerd worden door moderamen en SKIN. Als doel van de samenwerking met migrantenkerken en met SKIN kan de doelstelling gelden, die de vereniging SKIN zelf m.b.t. haar leden hanteert: de migrantenkerken waar mogelijk zo nabij zijn, dat zij in staat gesteld worden ten volle kerk te kunnen zijn. Wij nemen ons voor om in deze beleidsperiode te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om SKIN nauwer te betrekken bij onze wijze van kerk-zijn. Als gevestigde kerk hebben wij de impulsen vanuit (deze gestalte van) de wereldkerk nodig.

9 GKIN

In de vergadering van de generale synode van april 2008 is een associatieovereenkomst gesloten met de Gereja Kristen Indonesia Nederland (GKIN – de Indonesisch Nederlandse christelijke kerk).

Deze kerk is sinds 1985 een zelfstandige en onafhankelijke kerk. Zij heeft 1100 leden en afdelingen in vijf regio's: Tilburg, Amstelveen, Arnhem-Nijmegen, Rijswijk-Den Haag en Schiedam-Dordrecht.

De Gereja Kristen Indonesia Nederland (GKIN) of Indonesisch-Nederlands Christelijke Kerk is opgericht als tweetalige kerk in Nederland in het bijzonder ten **behoeve** van christenen afkomstig uit Indonesië.

Meer informatie: <http://www.gkin.org/>

De associatieovereenkomst houdt onder meer in dat de Protestantse Kerk en de GKIN elkaars ambten erkennen. Protestantse predikanten kunnen daardoor voorgaan in kerkdiensten van de GKIN en omgekeerd.

Vanuit de GKIN is een vertegenwoordiger aanwezig bij vergaderingen van de generale synode van de Protestantse Kerk. Omgekeerd

worden de vergaderingen van de landelijke kerkenraad van de GKIN bijgewoond door een afgevaardigde vanuit de generale synode.

9.1 Beleid van de Protestantse Kerk in Nederland

Een keer per jaar wordt door het moderamen van de synode overleg met de geassocieerde kerken gepleegd. Daarbij wordt besproken op welke manier de samenwerking verdiept kan worden. De taak van het moderamen is het stimuleren van concrete samenwerking tussen protestantse gemeenten en gemeenten van de GKIN.

10 PERKI

PERKI (Persekutuan Kristen Indonesia di Negeri Belanda – de Indonesische christengemeenschap in Nederland), ontstond in 1939 uit de vereniging Indonesische Christen Jongeren. De vereniging heeft o.a. tot doel om (tweetalige) protestantse kerkdiensten te organiseren. Ze doet dat in Amsterdam Buitenveldert, Amsterdam Zuid-Oost, Almere, Arnhem, Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Zwolle.

Al vanaf de oprichting is er sprake van een officiële relatie met (de voorgangers van) de Protestantse Kerk. Momenteel is de samenwerking geregeld door middel van een gezamenlijke commissie van PERKI en de Protestantse Kerk.

PERKI Nederland heeft een officieel samenwerkingsverband met de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) en de Gemeenschap van Kerken in Indonesië (PGI). Verder zijn er samenwerkingsverbanden met Samen Kerk in Nederland (SKIN) en het Samenwerkingsbestuur der Indonesische Christen Gemeenten in Nederland (BK-UKIN).

10.1 Beleid van de Protestantse Kerk in Nederland

Anders dan de GKin, is PERKI geen kerkgenootschap, maar een vereniging. Omdat dit in toenemende mate op problemen stuit (die samenhangen met het feit dat een vereniging een andere doelstelling en andere bevoegdheden heeft dan een kerkgenootschap), is de afgelopen jaren onderzocht of er mogelijkheden zijn om ten behoeve van PERKI een tweetal protestantse gemeenten te stichten van bijzondere aard. Vooralsnog is echter niet gebleken dat deze mogelijkheid voor PERKI voldoende ruimte biedt zich op haar eigen wijze te ontwikkelen.

In de komende beleidsperiode zal bekeken worden op welke wijze PERKI in staat gesteld kan worden haar inzet t.b.v. de Indonesische christenen op een zo goed mogelijke manier gestalte te geven.

11 Plaatselijke oecumene

Hoewel in deze notitie de nadruk ligt op de betrokkenheid van de landelijke kerk op de oecumene, moet niet over het hoofd worden gezien, dat protestantse gemeenten veelal actief betrokken zijn bij allerlei vormen van oecumenisch contact op lokaal terrein. Hierboven is overigens ook duidelijk geworden, dat er m.b.t. oecumenische contacten met migrantenkerken nog een wereld te winnen is.

In dit verband is het initiatief van de Raad van Kerken om een nieuw instrument voor plaatselijke oecumenische samenwerking te ontwikkelen, nl. dat van het sluiten van een convenant, van belang. In een convenant leggen plaatselijke geloofsgemeenschappen de oecumenische samenwerking, die tussen hen is gegroeid, vast. Bovendien wordt afgesproken op welke terreinen zij de samenwerking willen laten groeien in de nabije toekomst.⁴

Tenslotte: het is een bemoedigend teken van eenheid, dat op het terrein van het diaconaat (vluchtelingenwerk, voedselbank, bijv.) breed wordt samen gewerkt tussen allerlei kerken, ook tussen kerken die wat betreft geloof en kerkorde sterk van elkaar verschillen. Er zijn wat dit betreft hoopvolle samenwerkingsprojecten: Micha, SchuldHulpMaatje. Ook is er een groeiend netwerk van lokale diakonale platforms ontstaan. Niet alleen het diakonaat leidt tot hoopvolle vormen van gezamenlijkheid, er zijn wat betreft oecumenische samenwerking ook nog werelden te winnen op het gebied van het jeugdwerk. Er is een groeiend besef, dat we elkaar als kerken niet alleen nodig hebben, maar dat we elkaar geschonken zijn.

⁴ De handleiding voor dit instrument is hier te downloaden: <http://www.raadvankerken.nl/fman/3444.pdf>